

Free and Protective Trade Policy

Dr. Shivaji Kakade
Department of Economics

Arts and Science College,
Shivajinagar, Gadhi

➤ मुक्त व्यापार :

अर्थ: “ज्या व्यापारामध्ये प्रशुल्क, कोटा, विनिमय नियंत्रण यासारख्या नियंत्रणाचा तसेच प्रोत्साहनाचा वापर केला जात नाही त्यास मुक्त व्यापार असे म्हणतात.”

थोडक्यात कसल्याही अडथळ्याविना आणि प्रोत्साहनाशिवाय जो व्यापार केला जातो त्यास मुक्त व्यापार असे म्हटले जाते.

मुक्त व्यापाराचे समर्थन / गुण / फायदे:

1. जास्तित— जास्त उत्पादन —
2. उपलब्ध संसाधनांचा पर्याप्त वापर —
3. देशातील लोकांच्या पर्याप्त उपभोग पातळीची पूर्तता —
4. बाजारपेठांचा विस्तार —
5. मक्तेदारीवर प्रतिबंध घातला जातो —

6. अंतर्गत उत्पादकांच्या शैक्षणिक मूल्यात वाढ –
7. उत्पादन घटकांच्या मोबदल्यात वाढ –
8. नवप्रवर्तनाला चालना मिळते –
9. वाहतुक व दळण वळणास चालना मिळते –
10. आं. पातळीवर सहकार्याचे व सौहार्दपूर्ण वातावरणास चालना –
11. आर्थिक विकासासाठी महत्वपूर्ण धोरण –

मुक्त व्यापारचे दोष / मर्यादा / तोटे :

1. प्रत्यक्षात शक्य नाही –
2. एकांगी विकास –
3. वस्तुचा गुणात्मक दर्जा खालावण्याची शक्यता –
4. मक्तेदारीस प्रोत्साहन –
5. अवपुंजनास उत्तेजन –
6. विकसनशील देशांचे शोषण –
7. आर्थिक अवलंबित्वात वाढ –

संरक्षित व्यापार :

अर्थ – इतर देशांबरोबर असणाऱ्या व्यापाराचे प्रशुल्क, अभ्यंश तसेच निर्यात प्रोत्साहन आदी पध्दतींद्वारे नियमन व नियंत्रण करून देशातील उद्योगांच्या व कामगारांच्या हिताचे रक्षण करणाऱ्या धोरणास संरक्षित व्यापार धोरण असे म्हटले जाते. सर्वप्रथम 1790 मध्ये अलेक्झांडर हॅमिल्टन यांनी संरक्षणवादाचा पाठपुरावा केला. सन 1840 मध्ये फ्रेड्रिक लिस्ट याने जर्मनीच्या संदर्भात या धोरणाचे समर्थन केले.

संरक्षित व्यापाराचे लाभ / फायदे / अनुकूल परिणाम –

बाल्यावस्थेतील उद्योगांना संरक्षण –

समतोल आर्थिक विकास –

रोजगार संधित वाढ –

अवपुंजनास लगाम –

मुलभूत उद्योगांची उभारणी –

व्यवहारतोल अनुकूल करणे –

क्रमशः

व्यापार अटीत सुधारणा –

उत्पादन खर्चात पर्यायाने किंमतीत समानता राखण्यासाठी –

अंतर्गत बाजापेठांचा विस्तार –

संरक्षण साहित्य सामग्रीचे उद्योग –

देशाची आर्थिक स्वयंपूर्णता –

स्वदेशाभिमान वाढीस लागतो –

संरक्षित व्यापारचे तोटे / मर्यादा / प्रतिकूल परीणाम –

तौलनिक खर्च लाभाचा त्याग –

जागतिक संसाधनांचा गैरवापर –

अकार्यक्षम उद्योगांचा उदय –

मक्तेदारीचा धोका –

–

उपभोगावर मर्यादा –

औद्योगिक विकासात असमतोल –

भ्रष्टाचारात वाढ होण्याचा धोका –

आंतरराष्ट्रीय तणाव वाढ –

सध्यस्थितीत अशक्य धोरण –